

Vergaderjaar 2019–2020

35 350 VIII

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2019 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 2

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2019 wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

I.K. van Engelshoven

De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,

A. Slob

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

In deze Tweede Supplettoire Begroting van OCW zijn de effecten van besluiten van het Kabinet over de Najaarsnota verwerkt. Deze supplettoire wet moet dan ook in samenhang worden gezien met de Najaarsnota. Op het moment van indiening van deze Tweede Supplettoire Begroting is de Eerste Supplettoire Begroting wel door de Tweede Kamer maar nog niet door de Eerste Kamer vastgesteld. De Tweede Supplettoire Begroting is opgesteld als ware het dat beide Kamers de Eerste Supplettoire Begroting hebben vastgesteld.

Allereerst is de begrotingsstaat voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de begroting van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap opgenomen. Hierin wordt inzicht gegeven in de financiële wijzigingen die op (beleids)artikelniveau worden voorgesteld in de begroting voor het jaar 2019. De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media is verantwoordelijk voor Artikel 1 (Primair onderwijs), Artikel 3 (Voortgezet onderwijs), Artikel 9 (Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid) en Artikel 15 (Media). De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is verantwoordelijk voor de overige artikelen. De verdeling van de beleidsterreinen is vastgelegd in de portefeuilleverdeling van Kabinet Rutte III.

Dit onderdeel van de memorie van toelichting bestaat uit een algemeen deel en een artikelsgewijs deel. Het algemeen deel bevat een overzicht van de belangrijkste supplettoire mutaties op de OCW-begroting (paragraaf 2.1). Vervolgens wordt per beleidsartikel een overzicht van de wijzigingen gegeven, inclusief toelichting (paragraaf 2.2). Daarbij worden mutaties groter of gelijk aan onderstaande staffel toegelicht:

Tabel 1 Ondergrenzen conform RBV

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerp-begroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

De ondergrenzen op de uitgaven gelden ook voor de verplichtingen. Alleen indien er sprake is van een groot verschil van de verplichtingenmutaties ten opzichte van de uitgavenmutaties, wordt dit verschil apart toegelicht. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld doordat er verplichtingen zijn aangegaan die niet tot een uitgavenmutatie leiden (zoals het aangaan van garantieverplichtingen in het kader van schatkistbankieren) of door regelingen waarvoor de verplichtingen dit jaar worden aangegaan terwijl de uitgaven pas volgend jaar (of in de jaren daarna) plaatsvinden.

Met het oog op het budgetrecht worden uitvoeringsmutaties zoveel mogelijk in de tweede supplettoire begroting verwerkt. Er doen zich in de laatste maanden van het jaar echter ook nog mutaties voor, met name in de (garantie)verplichtingen. De Tweede Kamer wordt hierover in een aparte brief geïnformeerd en de mutaties worden bij Slotwet verwerkt.

2 Het beleid

2.1 Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties

Tabel 2 Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2019
(Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1 miljoen)

	Artikelnr.	Uitgaven
Stand vastgesteld begroting 2019		42.024,2
Stand 1^e suppletoire begroting 2019		43.047,1
Belangrijkste suppletoire mutaties:		
1) Investering funderend onderwijs	1 en 3	300,0
2) Intensivering zij-instroom	9	11,2
3) Mee- en tegenvallers	diverse	- 42,2
4) Aanvullende middelen media	15	3,0
5) Kasschuiven	diverse	- 9,1
6) Overlopende verplichtingen	diverse	- 2,8
7) Niet kaderrelevante mutaties	11,12	- 128,0
8) Desalderingen	diverse	18,2
9) Overige mutaties	diverse	24,0
Stand 2e suppletoire begroting 2019		43.221,329

Toelichting

- 1. Investering funderend onderwijs**

In het najaar van 2019 is een convenant gesloten waarin een gezamenlijke aanpak van het personeelstekort in het funderend onderwijs is afgesproken. Eén van de maatregelen is een extra investering in het primair en voortgezet onderwijs van € 300,0 miljoen in 2019. Zowel voor het primair als het voortgezet onderwijs wordt er € 150,0 miljoen beschikbaar gesteld.
- 2. Intensivering zij-instroom**

Dit budget wordt met € 11,2 miljoen verhoogd om alle aanvragen te kunnen honoreren. Deze intensivering wordt gedekt uit meevallers op de OCW-begroting. Daarnaast komt er voor de zij-instroom een bedrag van € 3,0 miljoen automatisch beschikbaar door lagere aanvragen op korte scholingstrajecten en instructeursbeurs mbo.
- 3. Mee- en tegenvallers**

Dit betreft het saldo van diverse mee- en tegenvallers van € 42,2 miljoen. De belangrijkste worden hier toegelicht.

  - De grootste meevallers komen van de regelingen lerarenbeurs en schoolleidersbeurs van respectievelijk € 6,8 en € 5,3 miljoen.
  - Er is in totaal een meevaller van € 20,0 miljoen op de studiefinanciering (artikel 11). Dit betreft de optelsom van diverse mee- en tegenvallers. De grootste meevaller is het gevolg van het nieuwe PVS systeem dat ervoor zorgt dat er minder uitgaven op het lager achterstallig recht zijn. De grootste tegenvaller betreft het budget voor de reisvoorziening dat moest worden verhoogd vanwege de realisatiegegevens tot nu toe.
- 4. Aanvullende middelen media**

Voor de regionale, lokale en streekomroepen is € 3,0 miljoen toegevoegd aan de beschikbare Rijksmediabijdrage in 2019.
- 5. Kasschuiven**

Deze post is het saldo van diverse kasschuiven op de OCW-begroting van bij elkaar € 9,1 miljoen. Zo worden er middelen uit 2019 doorgeschoven naar latere jaren omdat de uitgaven in andere jaren zullen plaatsvinden dan eerder was geraamd. Dit betreft onder andere de kasschuif voor de middelen voor Leven Lang Ontwikkelen (€ 5,8 miljoen)

- om deze in overeenstemming te brengen met het verwachte betalingsritme. En de geplande vervanging van mobiele telefoons en de uitrol van nieuwe werkplek software die vertraagd zijn en worden doorgeschoven van 2019 naar 2020 (bij elkaar € 4,5 miljoen).
6. Overlopende verplichtingen
Op diverse artikelen zijn er verplichtingen die niet meer in 2019 tot uitgaven zullen leiden maar wel in 2020. Het gaat hier in totaal om € 2,8 miljoen.
  7. Niet kaderrelevante mutaties
De niet-relevante uitgaven voor studiefinanciering zijn € 128,0 miljoen lager dan geraamd. Dit betreft voornamelijk de rentedragende leningen en het collegegeldkrediet dat naar beneden is bijgesteld op basis van de actuele realisatiecijfers van dit jaar.
  8. Desalderingen
Dit betreft desalderingen van uitgaven en ontvangsten. De grootste desaldering binnen dit bedrag betreft de terugstorting aan het Participatiefonds van de terugvordering bij scholen als gevolg van onterechte declaraties van wachtgeldkosten.
  9. Overige mutaties
Dit betreft verschillende overboekingen met andere departementen. Enkele voorbeelden van deze overboekingen: een overboeking vanuit het ministerie van LNV voor € 10,6 miljoen voor het programma Praktijk Gericht Onderzoek voor Voedsel en Groen aan de hogescholen en het programma ten behoeve van coaching en opleiding op het vlak van agrarische bedrijfsopvolging. Een andere noemenswaardige overboeking die heeft plaatsgevonden is die van het ministerie van VWS naar het ministerie van OCW van € 5,0 miljoen voor het stilstaan bij het feit dat Nederland 75 jaar geleden is bevrijd. Dit geld zal worden gebruikt voor de modernisering van een aantal oorlogsmusea, voor wetenschappelijk onderzoek naar de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en voor het vergemakkelijken van de digitale toegang tot bronnen en archieven van de Tweede Wereldoorlog. Het ministerie van SZW heeft een overboeking van € 3,5 miljoen gedaan voor de aanpak van laaggeletterdheid.
Het ministerie van OCW heeft een overboeking van € 8,4 miljoen gedaan aan het ministerie van JenV. Door een dalend aantal plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen dalen ook de kosten voor het onderwijs. De teveel ontvangen bijdrage wordt terugbetaald aan de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI).

**Tabel 3 Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2019
(Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1 miljoen)**

	Artikelnr.	Ontvangsten
Stand vastgesteld begroting 2019		1.329,2
Stand 1^e suppletoire begroting 2019		1.307,9
Belangrijkste suppletoire mutaties:		
1) Mee- en tegenvallers	diverse	- 19,2
2) Rente studiefinanciering	11	- 10,0
3) Niet kaderrelevante meevaller	11	30,0
4) Desalderingen	diverse	18,2
Stand 2^e suppletoire begroting 2019		1.326,9

Toelichting

1. Meevallers

Dit betreft het saldo van diverse meevallers van € 19,2 miljoen. De grootste meevaller betreft de ontvangsten op de raming van studiefinanciering. De ontvangsten op kortlopende vorderingen worden met € 20,0 miljoen naar beneden bijgesteld. Er is een lager bedrag dan aanvankelijk was geraamd aan studiefinanciering betaald waar de ontvanger uiteindelijk geen recht op bleek te hebben. Hierdoor daalt ook het bedrag aan verwachte ontvangsten.

2. Rente studiefinanciering

De ontvangen rente wordt met € 10,0 miljoen naar beneden bijgesteld. Uit de reeds bekende realisatie van DUO blijkt dat de renteontvangsten lager zijn dan geraamd. Deze tegenvaller komt conform de begrotingsregels ten laste van het generale beeld.

3. Niet kaderrelevante meevaller

Bij studiefinanciering zijn de niet-relevante ontvangsten op de terugontvangen hoofdsom met € 30,0 miljoen naar boven bijgesteld. Uit de realisatiegegevens blijkt dat er een iets hoger bedrag is terugbetaald aan leningen.

4. Desalderingen

Dit betreft desalderingen van uitgaven en ontvangsten. De grootste desaldering binnen dit bedrag betreft de terugstorting aan het participatiefonds van de terugvordering bij scholen als gevolg van onterechte declaraties van wachtgeldkosten.

3 De beleidsartikelen

3.1 Beleidsartikel 1. Primair onderwijs

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (Tweede suppletoirebegroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	11.302.400	11.714.327	21.470	168.161	11.903.958
Waarvan garantieverplichtingen	0	1.707	- 5.800	20.180	16.087
Waarvan overig	11.302.400	11.712.620	27.270	147.981	11.887.871
Uitgaven	11.302.361	11.656.187	- 2.730	147.981	11.801.438
Waarvan juridisch verplicht	99,8%	99,9%			99,9%
Bekostiging	10.675.549	11.043.006	- 3.500	141.344	11.180.850
Hoofdbekostiging	10.375.315	10.714.488	0	143.631	10.858.119
Bekostiging Primair Onderwijs	10.360.985	10.696.503	0	142.431	10.838.934
Bekostiging Caribisch Nederland	14.330	17.985	0	1.200	19.185
Prestatiebox	272.234	299.687	- 3.500	0	296.187
Aanvullende bekostiging	28.000	28.831	0	- 2.287	26.544
Overig	28.000	28.831	0	- 2.287	26.544
Subsidies	99.704	97.666	810	- 1.739	96.737
Regeling Onderwijsvoorziening jonggehandicapten	23.000	23.000	200	0	23.200
Nederlands onderwijs buitenland	13.394	13.394	- 794	0	12.600
Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs	12.130	12.130	0	0	12.130
Overig	51.180	49.142	1.404	- 1.739	48.807
Opdrachten	14.511	3.790	- 40	- 359	3.391
Bijdrage aan agentschappen	30.852	41.663	0	0	41.663
Dienst Uitvoering Onderwijs	30.852	41.663	0	0	41.663
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	7.734	7.734	0	8.735	16.469
Stichting Vervangingsfonds en Participatiefonds	5.231	5.231	0	9.835	15.066
UWV	2.503	2.503	0	- 1.100	1.403
Bijdrage aan medeoverheden	462.328	462.328	0	0	462.328
Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid	462.328	462.328	0	0	462.328
Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken	11.387	0	0	0	0
Brede Scholen	11.387	0	0	0	0
Bijdrage aan sociale fondsen	296	0	0	0	0
Brede Scholen	296	0	0	0	0
Ontvangsten	8.661	12.261	0	10.335	22.596

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 189,6 miljoen verhoogd. Het verschil tussen de verplichtingenstanden wordt veroorzaakt door de garantieverplichtingen (€ 16,1 miljoen) en door een gesaldeerde verhoging van de overige

verplichtingen (€ 173,5 miljoen). Deze laatste wordt met name veroorzaakt door een extra investering in het primair onderwijs van € 150,0 miljoen, zoals afgesproken in het «Convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021» met de sociale partners, en de verhoging van de verplichtingenstand van het GOA-budget.

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget wordt per saldo met € 141,3 miljoen verhoogd. Dit wordt met name veroorzaakt door extra investering van € 150,0 miljoen, zoals afgesproken in het eerder genoemde convenant met de sociale partners, en de externe overboeking aan DJI (€ 8,4 miljoen). Door een dalend aantal plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen dalen ook de kosten voor onderwijs in deze instellingen. De teveel ontvangen bijdrage wordt terugbetaald aan DJI.

Ontvangsten

Het budget wordt per saldo met € 10,3 miljoen verhoogd. De verhoging wordt met name veroorzaakt door de inhaalactie met betrekking tot de terugvorderingen bij scholen als gevolg van onterechte declaraties van wachtgeldkosten (€ 10,3 miljoen).

3.2 Beleidsartikel 3. Voortgezet onderwijs

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 (Tweede suppletore) (bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletore begroting (2)	Mutaties 2e suppletore begroting (3)	Stand 2e suppletore begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletore begroting	
Verplichtingen	8.681.647	9.166.604	53.241	159.079	9.378.924
Waarvan garantieverplichtingen	0	17.145	45.689	5.267	68.101
Waarvan overig	8.681.647	9.149.459	7.552	153.812	9.310.823
Uitgaven	8.611.856	8.866.628	7.552	153.812	9.027.992
Waarvan juridisch verplicht	99,2%	99,9%			99,9%
Bekostiging	8.438.702	8.664.687	- 883	158.430	8.822.234
Hoofdbekostiging	8.123.369	8.332.410	2.617	156.673	8.491.700
Bekostiging voorgezet onderwijs lumpsum	8.108.177	8.316.220	2.784	156.673	8.475.677
Bekostiging lichte ondersteuning lwoo/pro	0	0	0	0	0
Bekostiging Caribisch Nederland	15.192	16.190	- 167	0	16.023
Prestatiebox	298.233	315.177	- 3.500	1.757	313.434
Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs	298.233	315.177	- 3.500	1.757	313.434
Aanvullende bekostiging	17.100	17.100	0	0	17.100
Regeling IGVO (Internationaal Georganiseerd Voortgezet Onderwijs)	0	0	0	0	0
Regeling leerplusarrangement en eerste opvang nieuwkomers	0	0	0	0	0
Regeling bekostiging kenniscentra voor leerwerktrajecten vmbo	0	0	0	0	0
Regeling functiemix VO Randstadregio's	0	0	0	0	0
Resultaatafhankelijke bekostiging vsv voor vo-scholen	17.100	17.100	0	0	17.100
Subsidies	88.783	87.571	6.223	- 4.055	89.739

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
Stichting Kennisnet (basissubsidie) PO, VO, MBO	12.240	12.240	7.000	0	19.240
ICT-projecten (incl. transparantie)	5.000	0	0	0	0
Pilots zomerscholen	9.000	9.000	0	0	9.000
Overige projecten	62.543	66.331	- 777	- 4.055	61.499
Opdrachten	7.425	5.892	- 239	- 1.691	3.962
In- en uitbesteding	7.425	5.892	- 239	- 1.691	3.962
Bijdrage aan agentschappen	29.967	52.772	0	76	52.848
Dienst Uitvoering Onderwijs	29.967	52.772	0	76	52.848
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	46.784	55.511	2.451	1.052	59.014
ZBO: College voor Toetsen en Examens	4.546	11.705	2.451	- 348	13.808
SLOA: onderwijs ondersteunende instellingen PO/VO/BVE (incl. examens)	42.238	43.806	0	1.400	45.206
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	195	195	0	0	195
GRAZ (ECML) en PISA	195	195	0	0	195
Ontvangsten	7.391	7.391	2.854	315	10.560

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 212,3 miljoen verhoogd. Dit wordt vooral veroorzaakt door een extra investering in het voortgezet onderwijs van € 150,0 miljoen, zoals afgesproken in het «Convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021» met de sociale partners. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties wordt veroorzaakt door de garantieverplichtingen (€ 51,0 miljoen).

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget wordt per saldo met € 158,4 miljoen verhoogd. Dit wordt vooral veroorzaakt door een extra investering in het voortgezet onderwijs van € 150,0 miljoen, zoals afgesproken in het «Convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021» met de sociale partners.

3.3 Beleidsartikel 4. Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 4 (Tweede supplettoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e supplettoire begroting (2)	Mutaties 2e supplettoire begroting (3)	Stand 2e supplettoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e supplettoire begroting	
Verplichtingen	4.539.026	5.264.160	- 8.584	- 6.365	5.249.211
Waarvan garantieverplichtingen	0	- 7.294	- 10.515	- 9.667	- 27.476
Waarvan overig	4.539.026	5.271.454	1.931	3.302	5.276.687
Uitgaven	4.596.476	4.676.875	- 3.879	- 11.520	4.661.476
Waarvan juridisch verplicht	99,7%	99,7%			100%
Bekostiging	4.134.041	4.224.402	- 1.900	- 11.563	4.210.939
Hoofdbekostiging	3.585.802	3.689.407	88	- 10.198	3.679.297
Bekostiging mbo-instellingen	3.514.492	3.617.187	- 12	- 8.530	3.608.645
Bekostiging Caribisch Nederland	7.408	6.820	100	- 1.668	5.252
Bekostiging vavo	63.902	65.400	0	0	65.400
Kwaliteitsafspraken	417.260	417.800	0	0	417.800
Investeringsbudget	380.760	381.300	0	0	381.300
Resultaatafhankelijk budget	36.500	36.500	0	0	36.500
Aanvullende bekostiging	130.979	117.195	- 1.988	- 1.365	113.842
Regeling Investeringsfonds	42.063	22.078	0	0	22.078
Salarismix Randstadregio's	48.528	48.529	0	- 132	48.397
Regionaal Programma	30.400	30.400	0	0	30.400
Tegemoetkoming schoolkosten MBO	9.988	9.988	12	0	10.000
Gelijke kansen	0	6.200	- 2.000	- 1.233	2.967
Schoolmaatschappelijk werk in het mbo	0	0	0	0	0
Subsidies	240.493	245.401	999	- 160	246.240
Subsidieregeling praktijkleren	204.548	204.048	0	0	204.048
Permanent leren	7.250	7.250	- 4.860	- 1.000	1.390
Actieplan Laaggeletterdheid/Tel mee met Taal	12.000	14.500	5.500	- 520	19.480
Loopbaanoriëntatie	2.253	2.253	0	981	3.234
ROC Leiden	0	0	0	0	0
Overige subsidies	14.442	17.350	359	379	18.088
Opdrachten	4.363	3.378	- 78	6.173	9.473
In- en uitbesteding	4.363	3.378	- 78	1.068	4.368
Caribisch Nederland	0	0	0	5.105	5.105
Bijdrage aan agentschappen	21.690	18.919	- 400	137	18.656
Dienst Uitvoering Onderwijs	19.190	15.919	- 400	37	15.556
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	2.500	3.000	0	100	3.100
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	64.295	59.017	- 2500	- 1519	54.998
College voor Toetsen en Examens	4.467	2.500	- 2500	0	0
Wet SLOA	3.784	1.706	0	- 1706	0
SBB	56.044	54.811	0	187	54.998
Bijdrage aan medeoverheden	131.594	125.758	0	- 4588	121.170
RMC's	35.309	35.309	0	0	35.309
Educatie	60.356	60.356	0	0	60.356
Caribisch Nederland	16.729	11.635	0	- 4588	7.047
Regionaal Programma	19.200	18.458	0	0	18.458
Ontvangsten	3.000	4.000	0	0	4.000

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden per saldo met € 15,0 miljoen verlaagd.

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget wordt per saldo met € 13,5 miljoen verlaagd. De verlaging wordt veroorzaakt door:

- Een herverdeling van het budget gelijke kansen van € 1,2 miljoen. Deze middelen gaan naar het Expertise punt LOB, de invoering van een nieuwe rekenaanpak, studeren met een beperking en de uitvoeringskosten van deze regeling.
- Ook is er een kasschuif van € 2,0 miljoen van 2019 naar 2020 bij gelijke kansen. Doel van de kasschuif is om de beschikbare middelen in overeenstemming te brengen met het (verwachte) betalingsritme.
- Daarnaast is € 8,4 miljoen overgeboekt naar artikel 3 (Voortgezet Onderwijs) voor de wachtgeldten voor het vo-deel van de aoc's.

Opdrachten

Het budget voor opdrachten wordt per saldo met € 6,1 miljoen verhoogd. Dit wordt grotendeels verklaard door een overboeking van € 5,1 miljoen van het instrument bijdrage aan medeoverheden naar het instrument opdrachten Caribisch Nederland. Naar verwachting zal er ten behoeve van Caribisch Nederland voor dit bedrag aan opdrachten gerealiseerd worden.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Het budget voor bijdrage aan ZBO's/RWT's wordt per saldo met € 4,0 miljoen verlaagd. Deze verlaging wordt met name verklaard door een overboeking van € 2,5 miljoen in 2019 van artikel 4 naar artikel 3 (Voortgezet Onderwijs) als bijdrage aan de middelen voor het College voor Toetsen en Examens. Daarnaast vielen de kosten voor de bijdrage aan het vo voor het onderdeel SLOA lager uit dan geraamd.

Bijdrage aan medeoverheden

Het budget voor bijdrage aan medeoverheden wordt per saldo met € 4,6 miljoen verlaagd. Dit wordt met name verklaard doordat de opdrachten van € 5,1 miljoen voor Caribisch Nederland onder het instrument opdrachten gerealiseerd worden in plaats van onder het instrument bijdrage aan medeoverheden.

3.4 Beleidsartikel 6. Hoger onderwijs

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 7 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 6 (Tweede suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	3.258.567	3.484.196	- 8.652	50.330	3.525.874
Waarvan garantieverplichtingen	0	4.194	- 7.201	- 13.523	- 16.530
Waarvan overig	3.258.567	3.480.002	- 1.451	63.853	3.542.404
Uitgaven	3.277.742	3.391.601	- 1.216	9.993	3.400.378
Waarvan juridisch verplicht	99,99%	99,99%			99,99%
Bekostiging	3.199.939	3.314.312	- 1.216	- 1.958	3.311.138
Hoofdbekostiging	3.082.719	3.194.346	- 1.216	- 1.958	3.191.172
Onderwijsdeel hbo	2.981.838	3.091.560	1.729	- 958	3.092.331
Deel ontwerp en ontwikkeling	81.751	83.670	0	0	83.670
Bekostiging flexibel hoger onderwijs voor volwassenen	19.130	19.116	- 2.945	- 1.000	15.171
Prestatiebox	117.220	119.966	0	0	119.966
Studievoorschotmiddelen	117.220	119.966	0	0	119.966
Subsidies	408	1.011	0	15	1.026
Overig	408	1.011		15	1.026
Bijdrage aan agentschappen	15.987	13.177	0	0	13.177
Dienst Uitvoering Onderwijs	15.987	13.177	0	0	13.177
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	61.408	63.101	0	11.936	75.037
NWO: Praktijkgericht onderzoek hbo	48.513	48.963	0	11.850	60.813
NWO: Promotiebeurs voor leraren	9.292	9.292	0	0	9.292
Nederland-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	3.603	4.846	0	86	4.932
Ontvangsten	1.213	2.913	0	650	3.563

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 41,7 miljoen verhoogd. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties (€ 32,9 miljoen) wordt veroorzaakt door:

- Garantieverplichtingen/rekening-courant kredieten aan onderwijsinstellingen die in 2019 zijn aangegaan of vervallen en waar OCW garant voor staat (- € 20,7 miljoen).
- Bijstelling van de verplichtingenraming zonder kaseffecten 2019 als gevolg van aanpassingen ten behoeve van de bekostiging voor het jaar 2020 (€ 53,6 miljoen).

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Het budget voor ZBO'S/RWT's wordt met € 11,9 miljoen verhoogd in verband met:

- Een toevoeging (€ 4,0 miljoen) aan het NWO-budget Praktijkgericht onderzoek hbo vanuit het ministerie van LNV (Fonds jonge boeren) voor het programma Praktijkgericht Onderzoek ten behoeve van coaching en opleiding op het vlak van agrarische bedrijfsopvolging.
- Een toevoeging (€ 6,6 miljoen) aan het NWO-budget Praktijkgericht onderzoek hbo vanuit het ministerie van LNV voor het programma Voedsel en Groen aan grote maatschappelijke opgaven op het vlak van voedsel, kringlooplandbouw en klimaatopgaven. Een en ander als thematische samenwerking tussen het ministerie van LNV, NWO en de groene hogescholen.
- Een toevoeging (€ 1,3 miljoen) aan het NWO-budget Praktijkgericht onderzoek hbo vanuit het ministerie van EZK in het kader van stimulering van innovatie bij kleine MKB-bedrijven via verbreding van de GoChem regeling via NWO.

Ontvangsten

Het budget wordt per saldo met € 0,7 miljoen verhoogd. De verhoging wordt veroorzaakt door terugvorderingen op in voorgaande jaren verleende subsidies.

3.5 Beleidsartikel 7. Wetenschappelijk onderwijs

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 7 (Tweede suppletioire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletioire begroting (2)	Mutaties 2e suppletioire begroting (3)	Stand 2e suppletioire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletioire begroting	
Verplichtingen	4.928.814	5.300.468	5.009	140.030	5.445.507
Waarvan garantieverplichtingen	0	- 5.274	0	0	- 5.274
Waarvan overig	4.928.814	5.305.742	5.009	140.030	5.450.781
Uitgaven	4.898.729	5.127.716	3.441	1.627	5.132.784
Waarvan juridisch verplicht	99,97%	99,97%			99,99%
Bekostiging	4.868.771	5.097.027	2.318	1.752	5.101.097
Hoofdbekostiging	4.797.809	5.024.615	2.318	1.752	5.028.685
Onderwijsdeel wo	2.161.085	2.277.414	2.318	1.752	2.281.484
Onderzoeksdeel wo	1.964.932	2.060.718	0	0	2.060.718
Deel ondersteuning geneeskunde onderwijs en onderzoek	671.792	686.483	0	0	686.483
Prestatiebox	70.962	72.412	0	0	72.412
Studievoorschotmiddelen	70.962	72.412	0	0	72.412
Profilering en zwaartepuntvorming	0	0	0	0	0
Subsidies	4.641	4.172	0	- 299	3.873
Open en online onderwijs	2.000	1.970	0	- 129	1.841
Overig	2.641	2.202	0	- 170	2.032
Opdrachten	2.024	1.949	723	83	2.755
Uitbesteding	2.024	1.949	723	83	2.755

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	23.293	24.568	400	25.059
Organisaties conform tabel 6.5 Begroting 2019	23.293	24.568	400	25.059
Ontvangsten	16	16	0	16

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 145,0 miljoen verhoogd. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties (€ 140,0 miljoen) wordt veroorzaakt door een bijstelling van de verplichtingenraming zonder kaseffecten 2019 als gevolg van aanpassingen ten behoeve van de bekostiging voor het jaar 2020.

3.6 Beleidsartikel 8. Internationaal beleid

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 9 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 8 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	12.785	13.375	17	- 809	12.583
Uitgaven	12.785	12.905	17	- 9	12.913
Waarvan juridisch verplicht	96,3%	96,4%			97,2%
Subsidies	321	274	17	0	291
Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)	0	0	0	0	0
Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	0	0	0	0	0
Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur	196	116	0	0	116
overige incidentele subsidies	125	158	17	0	175
Opdrachten	207	222	0	- 9	213
Beleidsonderzoek en benchmarking	100	100	0	- 9	91
Incidentele Internationale activiteiten	107	122	0	0	122
EU-voorzitterschap	0	0	0	0	0
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	11.831	11.888	0	0	11.888
Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)	800	800	3	0	803
OCW-vertegenwoordiging in het buitenland	0	0	0	0	0
Stichting Nuffic	3.858	3.858	0	0	3.858
Nederlandse Taalunie	2.799	2.799	57	- 90	2.766
Europa College Brugge	30	30	0	0	30
Unesco	20	20	0	110	130
OESO CERI	77	77	5	0	82
Fulbright Center	368	368	0	0	368
DCIC	0	0	0	0	0
Stichting Ons Erfdeel	185	185	0	0	185

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Nationaal Agentschap Erasmus + Onderwijs & Training	3.074	3.131	- 65	3.066
EU-programma's en activiteiten	20	20	0	0
Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	600	600	0	600
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	426	521	0	521
Vlaams-Nederlandshuis DeBuren (Hoofdstuk 5 BuZa)	426	521	0	521
Ontvangsten	99	99	0	99

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 0,8 miljoen verlaagd. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties wordt veroorzaakt door een bijstelling van het verplichtingenritme.

3.7 Beleidsartikel 9. Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 9 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	168.559	172.216	- 4.000	5.757	173.973
Uitgaven	168.555	172.212	- 4.000	5.757	173.969
Waarvan juridisch verplicht	55,3%	96,1%			99,9%
Bekostiging	32.894	32.092	600	- 2.267	30.425
Aanvullende bekostiging	32.894	32.092	600	- 2.267	30.425
Tegemoetkoming kosten opleidingscholen	32.894	32.092	600	- 2.267	30.425
Subsidies	126.721	132.879	- 4.600	8.192	136.471
Lerarenbeurs	82.060	82.060	18.240	- 6.800	93.500
Zij-instroom	25.588	29.588	- 5.240	13.192	37.540
Impuls lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo	0	0	0	0	0
Versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen	0	0	0	0	0
Wet Beroep leraar en Lerarenregister	2.945	2.945	0	- 900	2.045
Promotiebeurs voor leraren	0	0	0	0	0
Projecten professionalisering	0	0	0	0	0
Overige projecten	16.128	18.286	- 17.600	2.700	3.386
Opdrachten	3.368	3.656	0	- 268	3.388
Onderzoek, ramingen en communicatie	3.368	3.656	0	- 268	3.388
Leraren- en schoolleidersregister	0	0	0	0	0
Bijdrage aan agentschappen	5.572	3.585	0	100	3.685
Dienst Uitvoering Onderwijs	5.572	3.585	0	100	3.685
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	0	0	0	0	0
Ontvangsten	9.000	9.000	0	0	9.000

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Subsidies

Het budget op subsidies wordt per saldo met € 3,6 miljoen opgehoogd. Dit komt door een ophoging van het budget voor de regeling zij-instroom met € 13,2 miljoen en een ophoging van de regeling regionale aanpak lerarentekort met € 2,1 miljoen. Daarnaast wordt het budget voor de regeling lerarenbeurs met € 6,8 miljoen en het budget van Wet beroep leraar en Lerarenregister met € 0,9 miljoen verlaagd. Ook is er € 4,0 miljoen overgeboekt naar het Gemeentefonds voor de G4 aanpak lerarentekort.

3.8 Beleidsartikel 11. Studiefinanciering

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 11 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	5.583.226	5.547.695	- 58	- 148.000	5.399.637
Uitgaven	5.583.226	5.547.695	- 58	- 148.000	5.399.637
Waarvan juridisch verplicht	100%	100%			100%
Inkomensoverdrachten	2.201.267	2.171.481	0	2.000	2.173.481
Basisbeurs	380.511	291.878	0	- 3.000	288.878
Gift (R)	1.085.819	1.084.608	0	- 3.000	1.081.608
Prestatiebeurs (NR)	- 705.308	- 792.730	0	0	- 792.730
Aanvullende beurs	834.064	810.499	0	4.000	814.499
Gift (R)	661.126	664.582	0	4.000	668.582
Prestatiebeurs (NR)	172.938	145.917	0	0	145.917
Reisvoorziening	957.621	932.202	0	17.000	949.202
Gift (R)	741.716	733.083	0	8.000	741.083
Prestatiebeurs (NR)	150.076	118.446	0	8.000	126.446
Bijdrage studerenden aan OV-contract (R)	- 866.639	- 876.723	0	0	- 876.723
Kosten contract OV-bedrijven (R)	932.468	957.396	0	1.000	958.396
Overige uitgaven	29.071	136.902	0	- 16.000	120.902
Overige uitgaven relevant (R)	90.082	98.151	0	- 30.000	68.151
Caribisch Nederland (R)	3.860	3.210	0	0	3.210
Overige uitgaven niet-relevant (NR)	- 64.871	35.541	0	14.000	49.541
Leningen	3.284.173	3.254.429	0	- 150.000	3.104.429
Rentetragende lening (NR)	2.900.819	2.891.066	0	- 130.000	2.761.066
Collegegeldkrediet (NR)	383.354	363.363	0	- 20.000	343.363
Bijdrage aan agentschappen	97.786	121.785	- 58	0	121.727
Dienst Uitvoering Onderwijs (R)	97.786	121.785	- 58	0	121.727
Ontvangsten	893.224	885.248	0	0	885.248
Ontvangen rente en relevant hoofdsom (R)	91.550	88.927	0	- 10.000	78.927

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
Kortlopende vorderingen (R)	81.045	54.096	0	- 20.000	34.096
Terugontvangen hoofdsom (NR)	720.629	742.225	0	30.000	772.225

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 148,0 miljoen verlaagd. Dit bestaat uit een verhoging van de inkomensoverdrachten met € 2,0 miljoen, en een verlaging van de leningen met € 150,0 miljoen. Bij artikel 11 (Studiefinanciering) zijn de verplichtingen gelijk aan de uitgaven. De onderstaande toelichting bij de uitgaven geldt dus ook voor de verplichtingen.

Uitgaven

De uitgaven worden overeenkomstig met de verplichtingen met €148,0 miljoen verlaagd.

Toelichting per instrument:

Inkomensoverdrachten:

- Het budget voor de basisbeurs gift wordt per saldo met € 3,0 miljoen verlaagd op basis van reeds bekende realisaties. Het gaat hier om basisbeursbedragen die als gift worden toegekend aan bolstudenten in niveau 1 en 2.
- Het budget voor de aanvullende beurs gift wordt met € 4,0 miljoen verhoogd op basis van reeds bekende realisatiegegevens.
- Het budget voor de reisvoorziening wordt per saldo met € 17,0 miljoen verhoogd. Hieraan liggen verschillende mutaties ten grondslag:
  - De bijdrage aan vervoersbedrijven wordt met € 1,0 miljoen verhoogd door o.a. de implementatiekosten van de boete-maatregelen.
  - De reeds gerealiseerde uitgaven aan de reisvoorziening gift zijn iets hoger waardoor er een tegenvaller van € 8,0 miljoen resteert.
  - De uitgaven aan de reisvoorziening (niet relevant) worden met € 8,0 miljoen verhoogd op basis van de reeds bekende realisatie.
- De overige uitgaven worden per saldo met € 16,0 miljoen verlaagd. Hieraan liggen twee mutaties ten grondslag:
  - De relevante overige uitgaven worden met € 30,0 miljoen verlaagd. Dit is nog een indirect gevolg van wijzigingen in de uitvoeringspraktijk en de bijbehorende boekingsgang doordat in mei 2018 het nieuwe PVS systeem in werking trad. Hierdoor is er in 2018 een stuk minder achterstallig lager recht (ALR) geboekt. Deze daling heeft zich verder doorgezet in 2019. Doordat er minder ALR is, zijn er ook minder kortlopende vorderingen die als relevante uitgaven worden geboekt. Dit zorgt ook voor lagere ontvangsten zoals onder de ontvangsten-mutatie is beschreven.
  - De niet relevante overige uitgaven worden met € 14,0 miljoen verhoogd op basis van de reeds bekende realisatie.

Leningen:

- De rentedragende lening wordt naar beneden bijgesteld met € 130,0 miljoen. Uit de realisatiegegevens tot en met juli 2019 blijkt dat de stijgende trend in de leenbedragen van de afgelopen jaren dit jaar kleiner is.
- De uitgaven aan het collegegeldkrediet worden met € 20,0 miljoen naar beneden bijgesteld op basis van reeds bekende realisatiegegevens.

Ontvangsten

Het budget blijft per saldo gelijk. De relevante ontvangsten worden met 30,0 miljoen verlaagd, de niet relevante ontvangsten met 30,0 miljoen verhoogd. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties wordt veroorzaakt door:

- Ontvangen rente: de ontvangen rente wordt met € 10,0 miljoen naar beneden bijgesteld. Uit de reeds bekende realisatie van DUO blijkt dat de renteontvangsten lager zijn dan geraamd.
- Kortlopende vorderingen: de kortlopende vorderingen zijn naar beneden bijgesteld met € 20,0 miljoen. Zoals bij de mutatie van de overige relevante uitgaven is beschreven, ontstaat er door het nieuwe PVS systeem minder achterstallig lager recht en daardoor minder kortlopende vorderingen. Dat betekent ook minder relevante ontvangsten op kortlopende vorderingen.
- Terugontvangen hoofdsom: de niet-relevante ontvangsten op de terugontvangen hoofdsom zijn met € 30,0 miljoen naar boven bijgesteld. Uit de realisatiegegevens van DUO tot en met juli 2019 blijkt dat er een iets hoger bedrag is terugbetaald.

3.9 Beleidsartikel 12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 12 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 12 (Tweede supplettoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e supplettoire begroting (2)	Mutaties 2e supplettoire begroting (3)	Stand 2e supplettoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e supplettoire begroting	
Verplichtingen	93.071	80.381	0	0	80.381
Uitgaven	93.071	80.381	0	0	80.381
Waarvan juridisch verplicht	100%	100%			100%
Inkomensoverdrachten	77.180	78.052	0	0	78.052
TS 17-	0	0	0	0	0
Minderjarige deelnemers bol (R)	0	0	0	0	0
TS 18+	5.968	5.849	0	0	5.849
Tegemoetkoming lerarenopleiding (tlo) (R)	3.741	3.611	0	0	3.611
Deeltijd vo (R)	2.227	2.238	0	0	2.238
VO 18+	71.212	72.203	0	0	72.203
Volwassenenonderwijs (vavo) (R)	6.459	6.320	0	0	6.320
Meerderjarige scholieren vo (R)	59.664	59.163	0	0	59.163
Meerderjarige scholieren vso (R)	4.057	3.695	0	0	3.695
STOEB/ALR (NR)	1.032	3.025	0	0	3.025
Bijdrage aan agentschappen	15.891	2.329	0	0	2.329
Dienst Uitvoering Onderwijs (R)	15.891	2.329	0	0	2.329

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Ontvangsten	3.657	4.043	0	4.043
TS 17- (R)	0	0	0	0
TS 18+ (R)	158	215	0	215
VO 18+ (R)	3.499	3.828	0	3.828

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven.

3.10 Beleidsartikel 13. Lesgelden

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 13 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	6.649	12.831	0	0	12.831
Uitgaven	6.649	12.831	0	0	12.831
Waarvan juridisch verplicht	100%	100%			100%
Bijdrage aan agentschappen	6.649	12.831	0	0	12.831
Dienst Uitvoering Onderwijs	6.649	12.831	0	0	12.831
Ontvangsten	238.734	231.866	0	0	231.866

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven.

3.11 Beleidsartikel 14. Cultuur

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 14 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 14 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	589.734	464.259	- 61.587	293.980	696.652
Waarvan garantieverplichtingen	0	- 125.510	- 81.366	196.455	- 10.421
Waarvan overig	589.734	589.769	19.779	97.525	707.073
Uitgaven	967.703	967.738	2.074	- 2.475	967.337
Waarvan juridisch verplicht	93,0%	97,7%			97,9%
Bekostiging	832.394	830.842	- 1.409	1.368	830.801
Culturele basisinfrastructuur	445.012	467.862	- 14.774	- 3.813	449.275

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
Vierjaarlijkse instellingen	248.365	271.215	- 20.651	- 3.812	246.752
Vierjaarlijkse fondsen	196.647	196.647	5.877	- 1	202.523
Erfgoedwet	124.182	129.682	4.432	- 118	133.996
Huisvesting	83.025	83.025	4.183	- 118	87.090
Beheer en onderhoud collecties	41.157	46.657	249	0	46.906
Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening	48.004	0	0	5	5
Stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen	24.534	0	0	0	0
Digitale openbare bibliotheek	12.200	0	0	5	5
Bibliotheekvoorziening leesgehandicapten	11.270	0	0	0	0
Monumentenzorg	173.119	191.221	8.010	6.743	205.974
Archieven incl. Regionale Historische Centra	25.286	25.286	647	0	25.933
Flankerend beleid huisvesting	6.573	6.573	0	- 1.173	5.400
Cultuureducatie met Kwaliteit	10.218	10.218	276	- 276	10.218
Subsidies	77.363	73.647	3.371	- 3.431	73.587
Verbreden inzet cultuur	16.516	14.666	300	- 600	14.366
Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)	9.005	9.005	- 257	0	8.748
Programma leesbevordering	3.350	3.350	0	0	3.350
Creatieve Industrie	7.475	1.952	- 125	255	2.082
Monumentenzorg	0	3.516	0	0	3.516
Erfgoed en ruimte	0	0	0	0	0
Erfgoed en fysieke leefomgeving	3.000	3.230	- 1.500	- 25	1.705
Specifiek cultuurbeleid	38.017	37.928	4.953	- 3.061	39.820
Opdrachten	14.516	17.916	- 161	- 197	17.558
Beleidsonderzoek evaluaties en kennisbasis	2.101	1.874	- 45	- 67	1.762
Monumentenzorg	3.717	8.327	- 380	- 1.030	6.917
Archeologie	4.893	5.767	- 500	0	5.267
Erfgoed en ruimte	0	0	0	0	0
Erfgoed en fysieke leefomgeving	2.500	445	- 86	- 100	259
Overige opdrachten	1.305	1.503	850	1.000	3.353
Bijdrage aan agentschappen	40.646	42.484	273	- 261	42.496
Nationaal Archief	26.981	27.784	48	- 261	27.571
Nationaal Archief Programma	13.665	14.700	225	0	14.925
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	2.784	2.849	0	46	2.895
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	2.784	2.849	0	46	2.895
Ontvangsten	494	494	1.493	1.900	3.887

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 232,4 miljoen verhoogd. Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenmutaties wordt op hoofdlijnen veroorzaakt door:

- Verhoging van de garanties met € 115,1 miljoen.
- Verhoging van de raming van de meerjarige verplichtingen met circa € 20,0 miljoen, grotendeels in verband met het creëren van ruimte voor het beschikken van loon- en prijsbijstelling 2019 voor de resterende periode van de huidige Culturele basisinfrastructuur (2019-2020).

- Verhoging van de raming voor de verplichtingen monumentenzorg met € 100,0 miljoen om voldoende ruimte te creëren voor het aangaan van meerjarige verplichtingen. Extra verplichtingen aangegaan in 2019 worden in mindering gebracht op de raming van latere jaren. Dit heeft geen gevolgen voor de kasramingen.

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget voor de vierjaarlijkse instellingen in de Culturele basisinfrastructuur wordt per saldo verlaagd met € 24,5 miljoen. De oorzaak hiervoor is dat de loon- en prijsbijstellingsmiddelen voor de gehele bekostiging op dit onderdeel van het budget zijn bijgeboekt bij Voorjaarsnota en daarna, wat nu zichtbaar wordt, zijn doorverdeeld naar de juiste deelbudgetten binnen de bekostiging.

De budgetten voor de vierjaarlijkse fondsen en voor de monumentenzorg zijn per saldo verhoogd met respectievelijk € 5,9 miljoen en € 14,8 miljoen, wat grotendeels wordt veroorzaakt door de toevoeging van de loon- en prijsbijstelling 2019.

3.12 Beleidsartikel 15. Media

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 15 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 15 (Tweede suppletioire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletioire begroting (2)	Mutaties 2e suppletioire begroting (3)	Stand 2e suppletioire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletioire begroting	
Verplichtingen	1.000.829	1.013.434	3.129	0	1.016.563
Uitgaven	1.000.829	1.013.434	3.129	0	1.016.563
Waarvan juridisch verplicht	99,9%	99,9%			99,8%
Bekostiging	994.836	1.004.285	236	- 8.731	995.790
Publieke Omroep (omroepinstellingen)	876.476	888.388	0	- 6.400	881.988
Landelijke publieke omroep	731.821	731.821	0	0	731.821
Regionale omroep	144.655	156.567	0	- 6.400	150.167
Beheerstaken landelijke publieke omroep	39.298	40.312	0	0	40.312
Stichting Omroep Muziek	16.348	16.766	0	0	16.766
Uitzenden en uitzendgereedmaken	0	0	0	0	0
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)	22.950	23.546	0	0	23.546
Dotaties, bijdragen publieke omroep	13.568	15.702	231	- 2.231	13.702
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	2.139	2.194	0	0	2.194
Onderzoeksjournalistiek (RA-middelen)	0	2.000	231	- 2.231	0
Filmfonds van de omroep en Telfilm (CoBo)	8.335	8.335	0	0	8.335
Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)	1.522	1.561	0	0	1.561
Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland (OLON)	1.572	1.612	0	0	1.612
Dotaties/onttrekking Algemene Mediareserve	65.174	58.814	107	- 100	58.821
Overige bekostiging media (uit rente AMR)	320	1.069	- 102	0	967
Subsidies	894	3.811	3.000	8.731	15.542
Subsidies	894	3.811	3.000	8.731	15.542
Opdrachten	430	442	0	0	442

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Opdrachten	430	442	0	442
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	4.609	4.835	- 107	4.728
Commissariaat voor de Media	4.609	4.835	- 107	4.728
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	60	61	0	61
European Audiovisual Observatory	60	61	0	61
Ontvangsten	163.000	149.854	0	149.854

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 3,1 miljoen verhoogd.

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget wordt per saldo met € 8,5 miljoen verlaagd door:

- Een overboeking van de Regeerakkoordmiddelen onderzoeksjournalistiek van bekostiging naar subsidies (- € 2,2 miljoen).
- Een overboeking van de middelen voor samenwerkingsprojecten Regionale Omroepen van bekostiging naar subsidies (- € 6,4 miljoen).
- Overige mutaties (per saldo € 0,1 miljoen).

Subsidies

Het budget wordt per saldo met € 11,7 miljoen verhoogd. De verhoging wordt veroorzaakt door:

- Een overboeking van de Regeerakkoordmiddelen onderzoeksjournalistiek van bekostiging naar subsidies (€ 2,2 miljoen). Hiermee zijn, na de eerdere overboeking bij Voorjaarsnota voor 2019, alle Regeerakkoordmiddelen onderzoeksjournalistiek overgeboekt.
- Een overboeking van de middelen voor samenwerkingsprojecten Regionale Omroepen van bekostiging naar subsidies (€ 6,4 miljoen).
- Een verhoging van het budget voor de uitvoering van de motie Sneller. Het gaat om middelen voor samenwerkingsactiviteiten en voor pilots rond streekomroepen die zijn toegevoegd op basis van de visiebrief media (€ 3 miljoen).
- Overige mutaties (€ 0,1 miljoen).

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Het budget wordt per saldo met € 0,1 miljoen verlaagd door een overboeking naar bekostiging.

3.13 Beleidsartikel 16. Onderzoek en wetenschapsbeleid

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 16 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 16 (Tweede supplettoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e supplettoire begroting (2)	Mutaties 2e supplettoire begroting (3)	Stand 2e supplettoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e supplettoire begroting	
Verplichtingen	1.179.678	1.189.220	2.165	11.551	1.202.936
Waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	- 980	- 980
Waarvan overig	1.179.678	1.189.220	2.165	12.531	1.203.916
Uitgaven	1.228.371	1.235.554	3.245	12.531	1.251.330
Waarvan juridisch verplicht	99,7%	99,9%			99,9%
Bekostiging	1.106.383	1.110.995	3.390	16.913	1.131.298
Hoofdbekostiging	707.581	704.316	2.200	13.119	719.635
<i>NWO-wet en WHW</i>					
NWO	571.192	519.298	1.284	6.871	527.453
KNAW	89.216	89.216	311	3.742	93.269
KB	47.173	95.802	605	2.506	98.913
Aanvullende bekostiging	398.802	406.679	1.190	3.794	411.663
NWO Talentenontwikkeling	170.885	170.885	0	0	170.885
NWO TTW	8.000	8.000	0	0	8.000
NWO Grootschalige researchinfrastructuur	85.380	85.380	0	0	85.380
Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek	20.890	28.767	1.190	3.794	33.751
Poolonderzoek	3.147	3.147	0	0	3.147
Caribisch Nederland	2.500	2.500	0	0	2.500
NWO NWA	108.000	108.000	0	0	108.000
Subsidies	26.237	27.463	- 224	- 5.000	22.239
Stichting NLBIF	550	550	0	0	550
Naturalis Biodiversity Center	6.265	6.265	0	0	6.265
BPRC	9.608	9.608	0	0	9.608
NCWT/NEMO	3.366	3.366	0	0	3.366
STT	221	221	0	0	221
Stichting AAP	1.032	1.032	0	0	1.032
Nationale coördinatie	5.195	6.421	- 224	- 5.000	1.197
Opdrachten	300	300	79	0	379
Opdrachten	300	300	79	0	379
Bijdrage aan agentschappen	944	921	0	0	921
Dienst Uitvoering Onderwijs	280	0	2	0	2
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	664	921	- 2	0	919
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	94.507	95.875	0	618	96.493
EMBC	853	941	0	0	941
EMBL	5.198	5.227	0	0	5.227
ESA	31.065	31.065	0	1.718	32.783
CERN	44.800	46.168	0	110	46.278
ESO	10.019	9.871	0	- 1.210	8.661
NTU/INL	2.572	2.603	0	0	2.603
Ontvangsten	101	101	0	0	101

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 13,7 miljoen verhoogd.

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Bekostiging

Het budget wordt per saldo met € 20,3 miljoen verhoogd. Dit komt onder andere door diverse interdepartementale overboekingen. Enkele voorbeelden daarvan: er is € 2,5 miljoen ontvangen van het ministerie van LNV voor onderzoek naar het herstel van de biodiversiteit via NWO. Vanuit het ministerie van EZK is € 1,7 miljoen beschikbaar gesteld voor instrumentontwikkeling in de ruimtevaart. Het ministerie van SZW heeft een bijdrage van € 1,0 miljoen overgeboekt voor het NWA-programma Vakkundig aan het werk/schulden en armoede.

Subsidies

Het budget wordt per saldo met € 5,2 miljoen verlaagd in verband met diverse interne overboekingen. Een voorbeeld daarvan is de overboeking van € 1,0 miljoen naar Universiteit Maastricht ten behoeve van de Einstein telescoop.

Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties

Het budget wordt per saldo met € 0,6 miljoen verhoogd.

3.14 Beleidsartikel 25. Emancipatie

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 17 Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel 25 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	6.643	5.796	- 883	2	4.915
Uitgaven	15.880	16.807	- 883	- 3.233	12.691
Waarvan juridisch verplicht	72,4%	81,7%			97,5%
Bekostiging	8.270	8.447	0	- 1	8.446
Kennisinfrasctruur	8.270	8.447	0	- 1	8.446
Vrouwenemancipatie	0	0	0	0	0
LHBTI	0	0	0	0	0
Gender- en LHBTI-gelijkheid	8.270	8.447	0	- 1	8.446
Subsidies	3.431	4.066	- 30	- 742	3.294
Subsidieregeling emancipatie	0	0	0	0	0
Vrouwenemancipatie	0	0	0	0	0

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)	Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
LHBTI	0	0	0	0	
Subsidieregeling emancipatie 2011	786	839	0	- 237	602
Vrouwenemancipatie	786	394	0	- 159	235
LHBTI	0	445	0	- 78	367
Subsidieregeling Gender- en LHBTI-gelijkheid 2017-2022	2.645	3.227	- 30	- 505	2.692
Opdrachten	1.043	1.074	139	- 262	951
Vrouwenemancipatie	0	0	0	0	0
LHBTI	0	0	0	0	0
Gender- en LHBTI-gelijkheid	1.043	1.074	139	- 262	951
Bijdrage aan agentschappen	136	139	- 139	0	0
DUS-I	136	139	- 139	0	0
Bijdrage aan medeoverheden	3.000	3.081	- 853	- 2.228	0
Gemeentefonds BZK	3.000	3.081	- 853	- 2.228	0
Vrouwenemancipatie	0	0	0	0	0
LHBTI	0	0	0	0	0
Gender- en LHBTI-gelijkheid	3.000	3.081	- 853	- 2.228	0
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	0	0	0	0	0
LHBTI	0	0	0	0	0
Ontvangsten	0	0	0	150	150

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingen worden met € 0,9 miljoen verlaagd.

Uitgaven

Het budget wordt per saldo met € 4,1 miljoen verlaagd.

Toelichting per instrument:

Bijdrage aan medeoverheden

Voor gemeenten die actief zijn op het gebied van vrouwen- en LHBT-emancipatiebeleid wordt via een decentralisatie-uitkering budget overgeheveld naar het gemeentefonds. De verantwoordelijkheid voor deze middelen is belegd bij de gemeenten zelf. Een bedrag van € 1,3 miljoen is overgemaakt voor 49 gemeenten en de 4 grote steden met als de doel de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van Lesbische vrouwen, Homoseksuele mannen, Biseksuelen, Transgenderpersonen (LHBT) verder te bevorderen. Voor het programma met het doel om de sociale veiligheid van vrouwen in de publieke ruimte te vergroten door gemeenten te stimuleren om stappen te zetten of te continueren op dit onderwerp is € 0,4 miljoen overgemaakt voor de 4 grote steden en 7 gemeenten. De beleidsdoorlichting 2018 heeft geleid tot een veranderde voortzetting van het programma economische zelfstandigheid. Een bedrag van € 1,4 miljoen is in 2019 vanwege dit feit niet uitgeven. Met het ministerie van SZW worden vervolgstappen gezet. Binnen het ZonMw Kennisprogramma Vakkundig aan het Werk, wordt een extra ronde georganiseerd om uitkeringsafhankelijkheid en armoede- en schuldenproblematiek van vrouwen te voorkomen en te verminderen. Dit is de follow-up van het Programma Economische

Zelfstandigheid (PEZ). Zo worden gemeenten en kennisinstellingen gestimuleerd subsidie aan te vragen voor experimenten om effectieve aanpakken te ontwikkelen en te verspreiden.

4 De niet-beleidsartikelen

4.1 Niet beleidsartikel 91. Nog onverdeeld

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 18 Budgettaire gevolgen van beleid, niet-beleidsartikel 91 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)						
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)		Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)	
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting		
Verplichtingen	0	0	0	0	0	
Uitgaven	0	0	0	0	0	
Loonbijstelling	0	0	0	0	0	
waarvan programma	0	0	0	0	0	
waarvan apparaat	0	0	0	0	0	
Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	
waarvan programma	0	0	0	0	0	
waarvan apparaat	0	0	0	0	0	
Onvoorzien	0	0	0	0	0	
Ontvangsten	0	0	0	0	0	

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven.

4.2 Apparaat Kerndepartement

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 19 Budgettaire gevolgen van beleid, niet-beleidsartikel 95 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)		Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
			Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2e suppletoire begroting	
Verplichtingen	259.975	268.502	5.789	- 4.682	269.609
Uitgaven	259.975	268.502	5.789	- 4.682	269.609
Personele uitgaven	192.869	196.259	- 2.648	- 3.881	189.730
<i>Waarvan</i>					
<i>eigen personeel</i>	183.336	186.212	- 2.648	- 3.881	179.683
<i>inhuur externen</i>	5.751	6.265	0	0	6.265
<i>overige personele uitgaven</i>	3.782	3.782	0	0	3.782
Materiële uitgaven	67.106	72.243	8.437	- 2.120	78.560
<i>Waarvan</i>					

	Vastgestelde begroting (1)	Stand 1e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2e suppletoire begroting (3)		Stand 2e suppletoire begroting (4)=(2+3)
<i>ICT</i>	24.198	29.073	190	- 771	28.492
<i>bijdrage aan SSO's</i>	25.385	24.562	228	- 71	24.719
<i>overige materiële uitgaven</i>	17.523	18.608	8.019	- 1.278	25.349
Begrotingsreserve schatkistbankieren	0	0	0	1.319	1.319
Ontvangsten	567	567	0	1.319	1.886

In de kolom «Mutaties tweede suppletoire begroting 2019» worden de mutaties ten opzichte van de «Stand eerste suppletoire begroting 2019» weergegeven. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Toelichting

Uitgaven

Toelichting per instrument:

Personele uitgaven

Het budget wordt per saldo met € 6,5 miljoen verlaagd. De verlaging wordt veroorzaakt door:

- Diverse kasschuiven (€ 4,5 miljoen): de geplande vervanging van mobiele telefoons en de uitrol van nieuwe werkplek software zijn vertraagd en doorgeschoven van 2019 naar 2020.
- Diverse interne en interdepartementale overboekingen (per saldo € 2,0 miljoen).

Materiële uitgaven

Het budget wordt per saldo met € 6,3 miljoen verhoogd. De verhoging wordt veroorzaakt door:

- Diverse interdepartementale overboekingen (€ 7,4 miljoen). De grootste mutatie betreft een overboeking van het ministerie van SZW van € 8,0 miljoen vanwege de nieuwe financieringsystematiek van het CIBG. Het CIBG beheert en ontwikkelt het lerarenregister en de schoolleidersregisters in opdracht van het ministerie van OCW. Voorheen werkten zij met een systeem van voorfinanciering. Inmiddels werken zij volgens de baten/lasten systematiek en daarom is het door het ministerie van OCW voorgefinancierde deel van de kosten eenmalig teruggeboekt naar het ministerie van OCW.
- Diverse overlopende verplichtingen (- € 1,6 miljoen) en interne overboekingen (€ 0,5 miljoen).

Begrotingsreserve schatkistbankieren

Het budget voor Begrotingsreserve schatkistbankieren wordt per saldo met € 1,3 miljoen verhoogd. Het ministerie van OCW staat garant voor onderwijnsinstellingen die bij de Staat lenen (schatkistbankieren). Voor het risico dat het ministerie hierdoor loopt, ontvangt het ministerie van OCW een vergoeding (risicopremie). Deze premie wordt (via een desaldering) toegevoegd aan de Begrotingsreserve schatkistbankieren.

Ontvangsten

Het budget wordt per saldo met € 1,3 miljoen verhoogd. Zie hiervoor de toelichting bij de Begrotingsreserve schatkistbankieren.

5 Agentschappen

5.1 Agentschap DUO

In deze paragraaf is de 2e suppletoire begroting opgenomen van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). DUO is de uitvoeringsorganisatie van de rijksoverheid voor het onderwijs. DUO levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten, informatievoorziening alsmede diensten gericht op de verbetering van de verbinding tussen beleid en uitvoering. Daarnaast verricht DUO werkzaamheden voor overige departementen en derden.

Tabel 20 Exploitatieoverzicht baten-lastenagentschap DUO (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)					
Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1e suppletoire begroting	(3) Mutaties 2e suppletoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd	
Baten					
Omzet moederdepartement	218.863	42.322	12.091	273.276	
Omzet overige departementen	57.300	0	5.700	63.000	
Omzet derden	5.200	0	1.753	6.953	
Rentebaten				0	
Vrijval voorzieningen				0	
Bijzondere baten			983	983	
Totaal baten	281.363	42.322	20.527	344.212	
Lasten					
Apparaatskosten	271.563	36.522	16.973	325.058	
– Personele kosten	184.563	32.972	15.031	232.566	
<i>Waarvan eigen personeel</i>	146.960	18.489	– 512	164.937	
<i>Waarvan externe inhuur</i>	31.603	12.983	11.450	56.036	
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	6.000	1.500	4.093	11.593	
– Materiële kosten	87.000	3.550	1.942	92.492	
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	22.000	2.000	1.418	25.418	
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	22.000	1.000	– 266	22.734	
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	43.000	550	790	44.340	
Rentelasten	0	0	0	0	
Afschrijvingskosten	9.700	5.800	– 335	15.165	
– Materieel	7.700	3.900	– 335	11.265	
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	7.400	3.000	– 335	10.065	
<i>Waarvan overige materiële afschrijvingskosten</i>	300	900	0	1.200	
– Immaterieel	2.000	1.900	0	3.900	
Overige lasten	0	0	2.250	2.250	
– Dotaties voorzieningen	0	0	2.250	2.250	
– Bijzondere lasten	0	0	0	0	
Totaal lasten	281.263	42.322	18.888	342.473	
Saldo van baten en lasten gewone bedrijfsuitoefening	100	0	1.639	1.739	
Agentschapdeel Vpb lasten	100			100	
Saldo van baten en lasten	0	0	1.639	1.639	

Toelichting

De baten van de 2e suppletoire begroting laten een stijging zien van € 62,8 miljoen (van deze stijging is € 42,3 miljoen gemeld in de 1e suppletoire begroting 2019) en de lasten laten een stijging zien van € 61,2 miljoen ten opzichte van vastgestelde begroting 2019 (€ 281,4 miljoen).

Baten

Omzet moederdepartement

De omzet moederdepartement is € 54,4 miljoen hoger dan de oorspronkelijke begroting. De stijging heeft grotendeels betrekking op de werkzaamheden voor het noodzakelijk onderhoud en vervanging van de ICT-systemen. Verder is geïnvesteerd in de verbetering van de telefonische bereikbaarheid en de uitvoering van persoonsgericht innen. Daarnaast is invulling gegeven aan de uitvoering van het digitaal afnemen van toetsen en examens inclusief de eindtoets primair onderwijs. In de omzet is verder begrepen compensatie meerkosten DigiD en niet gerealiseerde deregulering. Daarnaast is in de omzet opgenomen de toegekende compensatie voor de loon- en prijsontwikkeling 2019, additionele financiering voor de implementatie van de werkplekdienstverlening en hosting-service en inkoopdienstverlening vanuit Shared Service Organisatie Noord welke nog niet in de Rijksbegroting was begrepen. De stijging ten opzichte van de 1e suppletoire begroting van € 12,1 miljoen wordt veroorzaakt door de implementatie van de werkplekdienstverlening en hosting-service en inkoopdienstverlening vanuit Shared Service Organisatie Noord. De genoemde omzet van € 54,4 miljoen wordt voor € 10,2 miljoen gedekt vanuit middelen die DUO in eerdere jaren reeds heeft ontvangen maar die niet volledig zijn aangewend in het betreffende jaar (balansposten) en € 42,3 miljoen vanuit middelen toegekend in de Voorjaarsnota en € 1,9 miljoen vanuit middelen die reeds beschikbaar waren op de OCW begroting.

Omzet overige departementen en derden

De omzet overige departementen en derden stijgt per saldo met € 7,5 miljoen ten opzichte van de vastgestelde begroting. Het betreft hier uitbreiding van werkzaamheden ten behoeve van het ministerie van SZW in het kader van de Inburgeringstaak en het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen. Daarnaast zijn de werkzaamheden voor het Participatiefonds toegenomen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Bijzondere baten

De bijzondere bate van € 1,0 miljoen is gerelateerd aan de verbetering van de schaalgrootte 2018 op de hostingplatforms van de Shared Service Organisatie Noord. Hierdoor is een resultaat ontstaan in de jaarrekening 2018 welke toen als een verplichting aan de afnemers opgenomen. In 2019 is in overleg met de afnemers besloten om deze post toe te voegen aan het eigen vermogen.

Lasten

Apparaatskosten

De kosten van de 2e suppletoire begroting laten een stijging zien van € 61,2 miljoen ten opzichte van oorspronkelijk vastgestelde begroting 2019. De personele begroting laat een stijging zien van € 48,0 miljoen. Deze stijging heeft een verband met het eerder genoemde noodzakelijk onderhoud en vervangingen van de ICT-systemen, extra kosten bereikbaarheid, uitvoering persoonsgericht innen, de uitvoering van het digitaal afnemen van toetsen en examens, meerkosten niet gerealiseerde

deregulering, de implementatie van de werkplekdienstverlening, hosting-service en inkoopdienstverlening vanuit Shared Service Organisatie Noord en de gestegen kosten voor loonontwikkeling 2019. De materiële begroting laat een stijging zien van € 5,5 miljoen, onder meer door de extra kosten DigiD en de materiële kosten samenhangend met de werkplekdienstverlening.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingen laten een stijging zien van € 5,5 miljoen door extra investeringen in de vervanging van de ICT-systemen en de werkplekdienstverlening.

Overige lasten

In de 2e supplettoire begroting is de dotatie voorzieningen opgenomen als gevolg van verwachte en reeds aangegeven regelingen in het kader van Sociaal Beleid Rijk, maatwerk afspraken en kosten gemoeid met herijking van lopende regelingen.

Tabel 21 Kasstroomoverzicht (Bedragen x € 1.000)					
Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1e supplettoire begroting	(3) Mutaties 2e supplettoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd	
1. Rekening courant RHB 1 januari 2019	14.040	0	0	0	14.040
Totaal ontvangen operationele kasstroom (+)	281.363	42.322	9.329		333.014
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 271.663	- 42.322	- 16.973		- 330.958
2. Totaal operationele kasstroom	9.700	0	- 7.644		2.056
3a Totaal investeringen (-/-)	- 9.858	- 37.842	3.000		- 44.700
3b Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)					0
3. Totaal investeringskasstroom	- 9.858	- 37.842	3.000		- 44.700
4a Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)					0
4b Eenmalig storting van moederdepartement (+)					0
4c Aflossingen op leningen (-/-)	- 936	- 2.096	0		- 3.032
4d Beroep op leenfaciliteit (+)	1.248	47.700	- 3.000		45.948
4. Totaal financieringskasstroom	312	45.604	- 3.000		42.916
5. Rekening courant RHB 31 december 2019 (=1+2+3+4)	14.194	7.762	- 7.644		14.312

Toelichting

Het kasstroomoverzicht is aangepast ten opzichte van de oorspronkelijke begroting op basis van de nu voorziene additionele omzet en kosten rekening houdend met via de balans gereserveerde middelen voor in 2019 doorlopende projecten. Uit het kasstroomoverzicht valt ook af te lezen dat de investeringen in met name materiële vaste activa deels doorschuiven naar 2020, dit in verband met de lange doorlooptijd van de Europese aanbesteding van de print- en couverteerstraat. Het beroep op de leenfaciliteit is hierop aangepast.